

Ömrə şöhrət olan illər

Əsədulla Qurbanov 1936-cı il aprelin 28-də Azərbaycanın dilbər guşələrindən birində — Balakən rayonunun Katex (Gedik) kəndində yoxsul kəndli ailəsində dünyaya göz açıb. 1954-cü ildə doğma kəndindəki Ernest Telman adına 1 nömrəli orta məktəbi bitirdikdən sonra ali təhsil almaq üçün Bakıya gəlib. Ali məktəbə daxil ola bilməyindən şəhərdəki 2 sayılı Texniki-Peşə Məktəbində oxuyub, kompressor-nasos texniki ixtisasına yiyələnib. Bakı Neft Emalı Zavodunda emək fəaliyyətinə başlayıb, sonra Bakı Mədəni-Maarif Texnikumuna qəbul olunub. Lakin o, Bakı Dövlət Universitetinə daxil olmaq istəyirdi. Əsədulla Qurbanov imtahanlardan yüksək qiymətlər alsada, sonuncu — rus dili fənnindən olan imtahandakı uğursuzluq onu çox sarsıdır. Belə olanda universitetin rektoru, dünya şöhrətli kimyaçı alim, akademik Yusif Məmmədəliyev müraciət edir. Mayğıkeş və humanist insan olan rektor onu diqqətlə dinləyir. Əsədulla Qurbanovun tərcümeyi-halını və onun ali təhsil almaq üçün hədsiz həvəs və istəyini nəzərə alaraq istisna hal kimi qəbul komissiyasına göstəriş verir ki, yenidən müsahibədən keçsin. Akademik Yusif Məmmədəliyevin atalığı qayğısı məsələsində Əsədulla Qurbanov 1956-cı ildə Bakı Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsinin kitabxanaşünaslıq və bibliografiya şöbəsinə daxil olur. O, təhsil almaqla yanaşı, Bakı şəhərindəki Nizami adına kütləvi kitabxananın səyyar şöbəsində müdir vəzifəsində də çalışır.

Əsədulla Qurbanov akademik Yusif Məmmədəliyevin əvəzsiz yaxşılığını heç zaman unutmur. Sonralar o, Azərbaycan KP MK-nın ştat-dankənar mühazirəçisi kimi respublika fəaliyyətində 25 illik fəaliyyətində akademik Yusif Məmmədəliyevin elmi və ictimai-siyasi sahədəki böyük xidmətlərini daim qeyd edib.

Ə.Qurbanov BDU-da tələbə olarkən fakültə komsomol komitəsinin katibi, tələbə elmi cəmiyyətinin sədri, universitetin "Zətinin təbiəti uğrunda" qəzetinin fəal müxbirlərindən biri olub.

O sonuncu kursda oxuduğu zaman—1960-cı ildə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Mərkəzi Aparatında mədəni-maarif müəssisələri idarəsinə inspektor, sonralar isə baş inspektor vəzifələrinə irəli çəkilir. Universiteti yenidən bitirmiş gənc mütəxəssis işlədiyi nazirlikdə böyük hörmət və etimad qazanır, burada müxtəlif məsul vəzifələrdə çalışır. Daha sonra aparıcı mütəxəssis, nazirliyin tabeliyindəki Azərbaycan Dövlət Din Tarixi Muzeyinin direktoru, eyni zamanda nazirliyin nəzdində fəaliyyət göstərən Mədəni-Maarif İşçilərinin Respublika İxtisasartırma üzrə Tədris Müəssisəsində baş müəllim vəzifələrində çalışır.

Məsul işlərdə çalışmasına baxmayaraq, Əsədulla Qurbanov dinşünaslıq və islamşünaslıq sahələri üzrə elmi axtarışlarından da qalmırdı. Bu dərin, hədsiz maraq və həvəs onu 1972-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə, Sosiologiya və Hüquq İnstitutuna gətirir. Əsədulla Qurbanov burada işləməklə məzun olduğu Bakı Dövlət Universitetinə dissertant qəbul olunur, orada ixtisası üzrə dərslər deyir. Respublika ali məktəbləri üzrə istinad kafedrası olan "Dinin tarixi və nəzəriyyəsi" sonra "Dinşünaslıq", hazırda isə "Fəlsəfə tarixi və mədəniyyətşünaslıq" adlanmışdır. O, burada əvvəlcə dissertant, sonra isə qiyabi aspirant olur, özünə elmi-tədqiqat mövzusu seçir. 1976-cı ildə Əsədulla Qurbanov Bakı Dövlət Universitetinin fəlsəfə üzrə elmi şurasında "Azərbaycan kəndlisinin mədəni həyatında sekulyarlaşmanın xarakterik xüsusiyyətləri" mövzusunda dissertasiya işi müdafiə edərək fəlsəfə elmləri namizədi elmi dərəcəsinə namizədi elmi dərəcəsinə alır.

Ə.Qurbanov pedaqoji fəaliyyətdə yanaşı, dövrü mətbuatda siyasi, elmi-publisistik məqalələr dərc etdirir, radio və televiziyalarda bir sıra mə-

raqılı verilişlərdə çıxış edir. Onun mühazirəçilik bacarığı və məharəti tələbələrini, dinləyiciləri tərəfindən daim böyük maraqla qarşılanır. Təsədüfi deyildir ki, o, elmi-fəlsəfi, siyasi biliklərinin fəal təbliğinə görə akademik Yusif Məmmədəliyev adına respublika mükafatı laureatı olmuş, "Vətən", "Əqidə" diplomları almış, çoxsaylı fəxri adlara layiq görülmüşdür. SSRİ-nin "Bilik" və Azərbaycan Respublikasının "Bilik və Maarifçilik Cəmiyyəti"nin, habelə digər nüfuzlu qurumların və təşkilatların, elmi idarələrin, təhsil müəssisələrinin çoxsaylı fəxri fərmanlarına layiq görülmüş, 1998-ci ildə Azərbaycan xalqının ümummilliyə lideri Heydər Əliyevin xüsusi sərəncamı ilə "Tərəqqi" medalı ilə təltif olunmuşdur.

Görkəmli alim-filosof, şair, mərhum akademik Aslan Aslanov 1978-ci ildə Əsədulla Qurbanovu rektoru olduğu Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinə islam fəlsəfəsi, islam mədəniyyəti və incəsənəti fənlərini tədris etməyə dəvət edir. Əsədulla Qurbanov həmin universitetdə dosent vəzifəsində çalışarkən övvəllər respublika Mədəniyyət və Turizm Nazirliyində uzun illər topladığı zəngin təcrübəsini pedaqoji fəaliyyətlə əlaqələndirir, mədəni-maarif, rəsamlıq, teatr, bədii öz-fəaliyyət, muzeyşünaslıq, mədəniyyətşünaslıq, kulturologiya məsələlərini tələbə gənclərə öyrədir. Eyni zamanda, Əsədulla Qurbanov qeyd olunan universitetdə tələbə-müəllim kollektivi arasında geniş ictimai, ideoloji, mədəni-kütləvi iş aparır. Partiya təşkilatının büro üzvü, xalq nəzarəti komissiyasının sədri, mədəni təbiəti işləri üzrə prorektor vəzifələrində çalışır. Bu zaman Əsədulla Qurbanovun yüksək təşkilatçılıq bacarığı və istedadı da özünü göstərir.

Ə.Qurbanov 1984-cü ildə təhsil nazirinin əmri ilə Bakı Dövlət Universitetinə köçürülür. Bu, Əsədulla Qurbanova dövlət səviyyəsində göstərilən böyük və yüksək etimad idi. Respublikamızın ali məktəblərinin flaqmanı sayılan Bakı Dövlət Universitetində, bu elm-təhsil məbədində Əsədulla Qurbanov unudulmaz müəllimləri, korifey pedaqoqlar, dünya şöhrətli Yusif Məmmədəliyev, Şəfahət Mehdiyev (akademik rektorlar), Həmid Araslı, Məmməd-cəfər Cəfərov, Cəfər Cəfərov, Cəfər Xəndan, Aslan Aslanov, Feyzulla Qasımsadə, Ağamusa Axundov, professor, yazıçı Mircəlil Paşayev, Abuzər Xələfov, Əli Sultanlı, Əlövsət Abdullayev, Abbas Zamanov, Səlim Cəfərov, Xəlil Əlimirzəyev və başqalarını özünə örnək hesab edib.

Yorulmaz pedaqoq, tədqiqatçı alim, o cümlədən Şərq, eləcə də Azərbaycan fəlsəfəsinin ayrılmaq tərkib hissələrindən, istiqamətlərindən olan dinşünaslığa, xüsusilə də islamşünaslığa dərin bələd olan və bu sahədə çox qiymətli axtarışların müəllifi sayılan Əsədulla Qurbanovun 500-dən çox elmi, bədii-publisistik əsərləri, məqalələri, dərslər, metodik vəsaitləri, monoqrafiyaları çapdan çıxmışdır. Bu əsərlər içərisində "Mübariz insan — Məmməd Səid Ordubadi", "Gənclərin mədəni təbiəti", "Nəzəri dinşünaslığa giriş", "Nəzəri islamşünaslığa giriş", "Azərbaycanda sekulyarlaşmanın xarakterik xüsusiyyətləri", "Beynəlxalq münasibətlərdə din - islam amili", "İslamşünaslığın Azərbaycan münasibətləri", "İslamşünaslığın aktual problemləri", "İslam və Heydər Əliyev fenomeni", "Din və ictimai təhlükəsizliyin aktual problemləri", "Beynəlxalq terrorçuluq sosial bələdir", "İslam kontekstində Azərbaycan-İran münasibətləri, yeni şərhlər", "Azərbaycan-Bolqarıstan münasibətləri yeni mərhələdə" və s. əsərləri elm ictimaiyyətində hədsiz maraq doğurmuşdur.

1990-cı il respublikamızın həyatında yaddançıxılmaz, unudulmaz ağır il olsa da, Əsədulla Qurbanov əsas ixtisası üzrə elmi axtarışlar, tədqiqatlar sahəsində fəaliyyətini dayandırmayıb. Həmin il bu sahədə onun fəaliyyəti uğurlu olub. Belə ki, Ə.Qurbanov Azərbaycan Milli

Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə, Sosiologiya və Hüquq İnstitutunda "Milli və Məllətlərə münasibətlər kontekstində sekulyarlaşmanın xarakterik xüsusiyyətləri" mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. Yeri gəlmişkən, qeyd etmək istərdik ki, Əsədulla Qurbanov Azərbaycan sekulyarlaşma (dünyəviləşmə) problemi üzrə ilk və ən çox tanınmış alimdir.

Moskvada yaşayan azərbaycanlı filosof, tarixçi, şərqşünas, turansünas, dünya şöhrətli alim Qasım Məmməd oğlu Kərimov, İqor Yakovleviç Konterov, görkəmli Azərbaycan filosoflarından akademik Firudin Köçərli, Aslan Aslanov, Fuad Qasımsadə, Akademiyanın müxbir üzvü Məqsəd Səttarov və M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Böyük Elmi Şurası tərəfindən Əsədulla Qurbanovun doktorluq dissertasiyasına yüksək qiymət verilmişdir.

Onun vaxtilə M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetində, Daşkənd Dövlət Universitetində, Səmərqənd, Aşqabad, Mahaçqala Dövlət universitetlərində, İran İslam Respublikasının Tehran Universitetində, Rusiya Federasiyasının Rostov Dövlət Universitetində, Naxçıvan Dövlət Universitetində, Azərbaycan Dövlət Texniki Universitetində, Azərbaycan Bədən Təbiyyəti və İdman Akademiyasında, Qərb Universitetində, Asiya Universitetində, Mahaçqala Dövlət Universitetinin Bakı filialında, Kiyev Dövlət Universitetinin Bakı filialında, Azərbaycan Dövlət Xarici Dillər Universitetində, Azərbaycan Dövlət Slavyan Universitetində, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində, AMEA-nın İnsan Hüquqları İnstitutunda, habelə digər ali məktəblərdə oxuduğu müəllimlik tələbələrdə həmişə böyük maraq doğurub.

Ə.Qurbanov respublikamızın ictimai, siyasi, mədəni və mədəni həyatında fəal və yaxından iştirak edib. O, məşhur "91"lərdən biridir. Azərbaycan xalqının ümummilliyə lideri Heydər Əliyev məşhur "...91"lər haqqında belə demişdir:

"91"lər Yeni Azərbaycan Partiyasının Qızıl fondur... Onlar çox cəsəretli, qorxmaz, cəsur, vətənpərvər insanlardır, ...hər cür yüksək qiymətə layiqdir, ...bütün qapılar, ...onların üzünə açıq olmalıdır..."

Fəlsəfə elmləri doktoru, professor Ə.Qurbanov 1998-ci ildə Səudiyyə Ərəbistanının mərhum kralı Fəhd Əbdüləziz İbn Əl-Səudun dəvəti ilə İslam dininin tarixi vətəni sayılan müqəddəs Məkkə və Mədinəyə getmiş, Həcc ziyarətində olmuşdur.

Fəlsəfə elmləri doktoru, professor Əsədulla Qurbanovun 2010-cu ildə Tehran Universitetində, 2011-ci ildə yenə həmin ölkədə keçirilən "Terroruz dünya uğrunda" beynəlxalq simpoziumunda etdiyi "İslam, müqəddəs Quran terrorun əleyhinədir" mövzusunda məruzələri tədbir iştirakçılarının və beynəlxalq ictimaiyyətin dərin marağına səbəb olmuşdur.

"...İslamın və müqəddəs kitabımızın ümumbəşəri mədəni dəyərlərinə mükəmməl bələd olan, onları dəstəkləyən, dinindən, dilindən, irqindən, cinsindən, habelə digər sosial mənsubiyyətlərindən asılı olmayaraq hər bir insan terrora yox deyər, ona meyil etməz". Əsədulla Qurbanov bu müddəanı söyləyərkən ulu öndərimiz Heydər Əliyevin din, o cümlədən İslam dini, eləcə də müqəddəs Quran və İslamşünaslıq elmi barədə söylədiyi aşağıdakı kəlam xarakterli və mahiyyətli qənaətlərinə əsaslanmışdır:

"İnsanların mədəni sərəvətlərinin hamısından fərqi ondadır ki, o, dini mənsubiyyətdən asılı olmayaraq, həmişə insanları dostluğa, həmrəyliyə, birliyə dəvət etmişdir"

"İslam dini əsrlər boyu bizim mədəniyyətimizin əsasını təşkil etmiş, müsəlmanların dünyada layiqli yer tutmasını təmin etmişdir"

"Qurani-şərifin bizə verdiyi tövsiyələr, dərslər, göstərdiyi yollar insanları pak-

lığa, düzlüyə, cəsurluğa dəvət edən tələblərdir, tövsiyələrdir. Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra xalqımızın mədəni dəyərləri canlanıb, bərpa edilə bilər"

"Qurani-Kərimin bütün kəlamları bu gün Azərbaycanda Allahın yolu ilə getməyimiz üçün məşəhərdir"

Biz azərbaycanlılar - bu, sonradan gələcək bütün nəsillərə də tövsiyə olunur - heç vaxt inamımızdan, dinimizdən uzaqlaşmayacağıq və bu mədəni mənbələrimizdən istifadə edərək gələcəyimizi quracağıq"

"...Azərbaycanda islamşünaslıq sahəsində XX əsr, demək olar, tamam itirilibdir. Bu işləri görmək üçün Azərbaycanda islamşünaslıq elmini inkişaf etdirmək lazımdır. Azərbaycan Elmlər Akademiyası, Bakı Dövlət Universiteti və elmi-tədqiqat institutları... bu sahələr üçün xüsusi təşkilatlar orqanlar, elmi mərkəzlər yaratmalıdır"

Belə təşəbbüslər olsa, mən onları dəstəkləyəcəyəm, bunlar üçün şərait də yaradacağam. Buna arxayın olun"

Göründüyü kimi, bu ifadələrdə müstəqil Azərbaycanda dinşünaslıq və islamşünaslıq elmlərini inkişaf etdirmək üçün respublikamızın əlaqədar elm və təhsil ocaqlarının, habelə orada çalışan mütəxəssislərin qarşısına çox mühüm vəzifələr qoyulmuşdur. Bu vəzifələrin müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsi məqsədilə professor Ə.Qurbanov dəyərləli təşəbbüs göstərərək Bakı Dövlət Universitetində İslamşünaslıq Elmi-Tədqiqat Mərkəzinin yaradılmasına nail olmuşdur.

Əsədulla müəllim eyni zamanda AMEA-nın İnsan Hüquqları İnstitutunda **"Din və ictimai təhlükəsizlik"** şöbəsinə yaradılmasına müvəffəq olmuşdur. Əsədulla Qurbanovun yaxından təşkilatçılığı ilə həmişə şöbə tərəfindən **"Din və ictimai təhlükəsizliyin aktual problemləri"** mövzusunda respublika elmi-nəzəri konfransı keçirilmişdir. Həmin adda fundamental monoqrafiyanın çapdan çıxmasına nail olmuşdur.

Fəlsəfə elmləri doktoru, professor Ə.Qurbanov neçə-neçə elmlər doktoru, elmlər namizədi yetişdirmişdir. Hazırda onun yetişdirmələri respublikamızın müxtəlif rəhbər orqanlarında çox məsul vəzifələrdə çalışırlar.

Əsədulla Qurbanov gözəl ailə başçısıdır. O, dörd övlad atası, səkkiz nəvə atasıdır. Övladlarının ikisi V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetini, digərləri Bakı Dövlət Universitetini bitirmişdir. Nəvələrindən biri Bakı Dövlət Universitetini dünya iqtisadiyyatı ixtisası üzrə əla qiymətlərlə bitirmiş, hazırda Londonda həmin ixtisas üzrə magistratura təhsili alır. Əsədulla Qurbanovun ömür-gün yoldaşı da müəllimdir. O, hazırda tərqaüdçüdür.

Əsədulla Qurbanovun anadan olmasının 80, elmi-pedagoji və ictimai fəaliyyətinin 60 ili tamam olur. Hazırda onun mənalı ömrünün müdrik dağı, yaradıcılığının daha da məhsuldar dövrüdür. Ə.Qurbanov BMT-nin **"Sülh Səfiri"** diplomuna layiq görülmüşdür. O, respublika "İdeal sülhün təbliği" qeyri-hökumət təşkilatının birinci vitse-prezidentidir.

Əsədulla Qurbanov 2015-ci ildə Türkiyənin paytaxtı Ankara şəhərində fəaliyyət göstərən **Beynəlxalq Söz Akademiyasının** üzvü seçilmişdir.

Ömrə şöhrət olan illər görkəmli alim, tanınmış ictimai xadim Ə.Qurbanovun həyatına işıq salır. Onun bu mənalı həyatı, elmi-pedagoji, ictimai-siyasi fəaliyyəti gənc nəsle layiqli örnəkdir.

Qafar ƏLİYEV,
siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru,
YAP Siyasi Şurasının üzvü.